

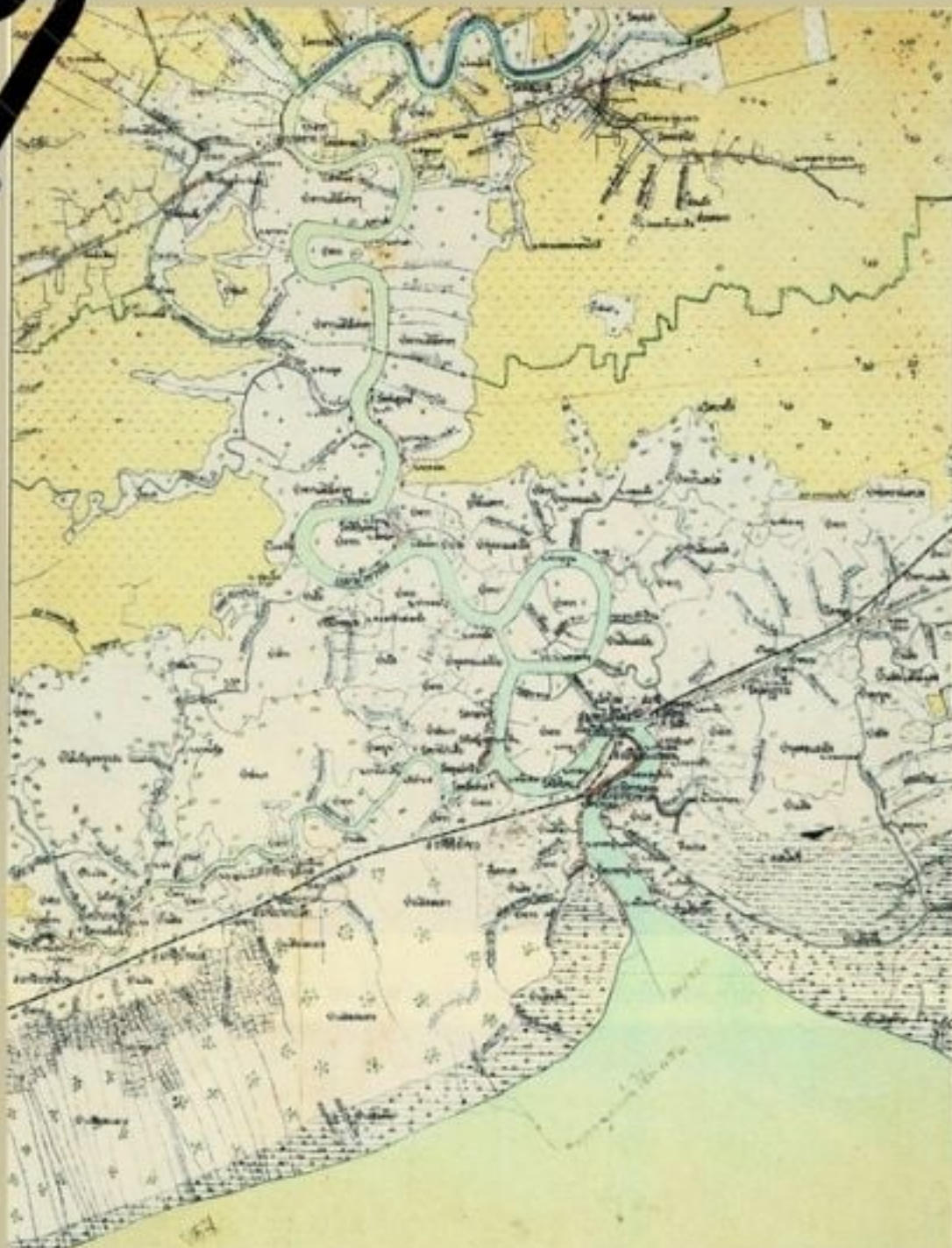
สมุทรสาคร

แม่น้ำท่าจีนและบ้านท่าจีน

นางสาวสุกัญญา เรือนแก้ว
ภัณฑารักษ์ชำนาญการ เรียบเรียง
นางสาวสุชานันท์ ชัยคำจันทร์ กราฟฟิก

แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำสายสำคัญของจังหวัดสมุทรสาคร ไหลผ่านพื้นที่ตอนกลางของจังหวัดมีความยาว ๔๗.๕ กิโลเมตร แม่น้ำท่าจีนมีชื่อเรียกหลายชื่อตามเส้นทาง การไหลผ่านจังหวัดต่าง ๆ ดังนี้ แม่น้ำท่าจีนแยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณปากคลองมะขามเฒ่า อำเภอดุสิต จังหวัดชัยนาท เรียก แม่น้ำมะขามเฒ่า จากนั้นไหลต่อมายังพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี เรียก แม่น้ำสุพรรณบุรี ไหลผ่านจังหวัดนครปฐม เรียก แม่น้ำนครชัยศรี ไหลผ่านอำเภอกะทู้มแบน และไหลลงสู่อ่าวไทยที่ตำบลท่าฉลอมอำเภอเมืองสมุทรสาคร เรียก แม่น้ำท่าจีน

แม่น้ำท่าจีนและบ้านท่าจีนปรากฏในเอกสารสมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ ดังนี้
พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับจันทนุมาศ(เจิม) ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ
กล่าวถึงการตั้งบ้านท่าจีนเป็นเมืองสาครบุรี ความว่า

“...ไพร่บ้านพลเมืองตรีจัตวาปากใต้ เข้าพระนครนี้น้อย หนีออกอยู่ดงห้วยเขา ต้อนไม่ได้
เป็นอันมากให้บ้านท่าจีนตั้งเป็นเมืองสาครบุรี ให้เอาบ้านตลาดขวัญตั้งเป็นเมืองนนทบุรี ให้
แบ่งแขวงเมืองราชบุรี แขวงเมืองสุพรรณบุรี เป็นเมืองนครชัยศรี...”

จดหมายเหตุของมองซิเออร์เซเบเรต์คณะภู่ตของพระเจ้าหลุยส์ที่๑๔ ที่เข้ามาเจริญ
สัมพันธไมตรีกับไทยสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมื่อ พ.ศ.๒๒๓๐-๒๒๓๑ บันทึกการเดินทาง
ทางว่าท่าจีนเป็นเมืองใหญ่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำและมีการค้าขายทางเรือ

“...เมืองท่าจีนนี้เป็นเมืองใหญ่ไกลจากบางกอกหนทางประมาณ ๘ ไมล์ และเป็นเมืองขึ้น
กับเมืองราชบุรีตั้งอยู่ริมแม่น้ำ ซึ่งเป็นแม่น้ำที่งดงามน่าดูมากแม่น้ำนี้ลึกเรือขนาดที่ระวาง
เพียง ๑๐๐ ตัน และเรือแขกมลายูจอดอยู่ในแม่น้ำหลายลำ...”

สมัยรัตนโกสินทร์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ พระราชทานนามใหม่จากสาครบุรี แปลว่า เมืองทะเล หรือ เมืองชายทะเลเป็นสมุทรสาครเพื่อให้สอดคล้องกับชื่อเมืองปากน้ำอีกสองเมือง คือ เมืองสมุทรสงครามและสมุทรปราการ

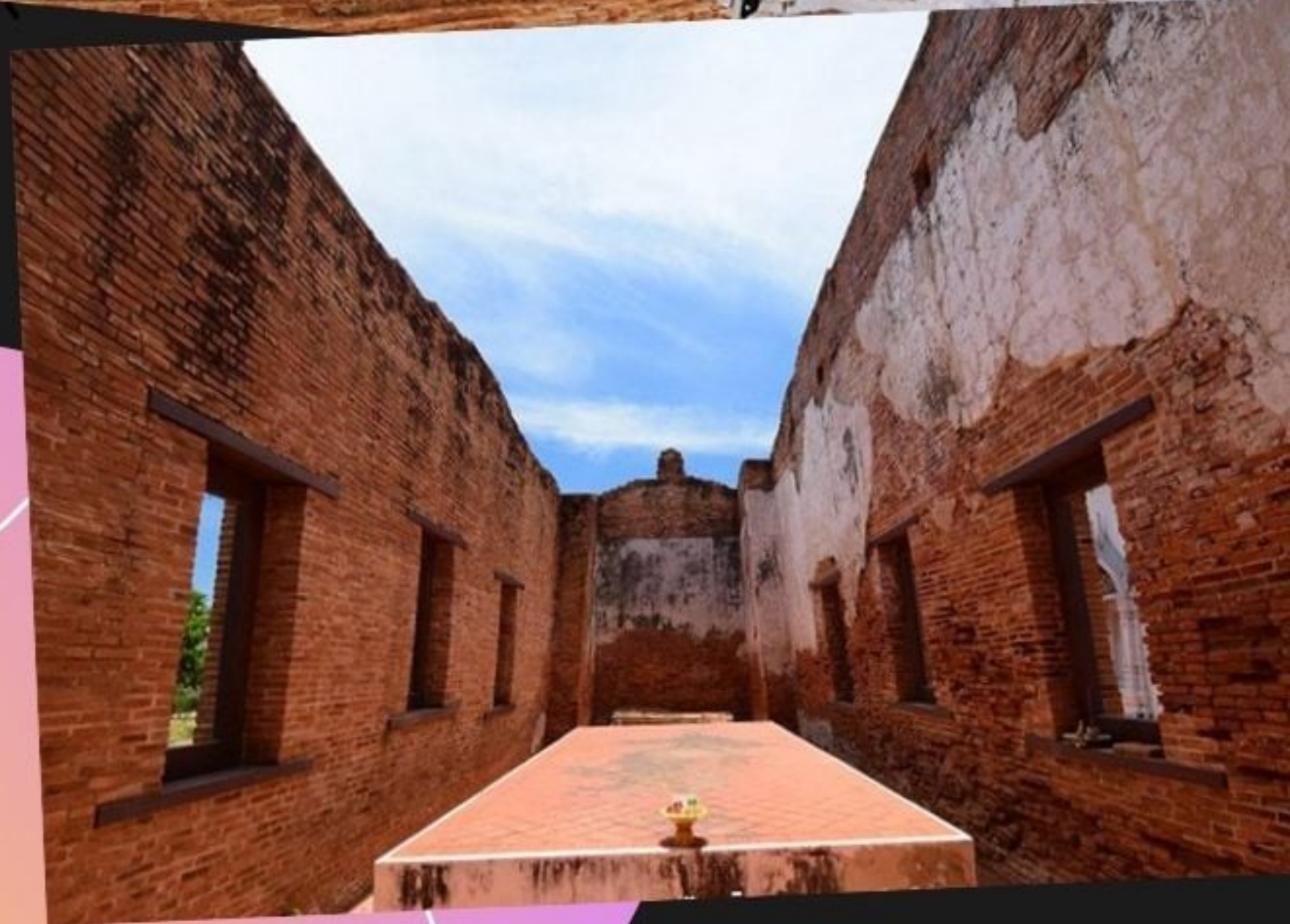
คำวินิจฉัยชื่อลำน้ำแม่กลองของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทูลสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ในสาส์นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กวามว่า

“ปากน้ำท่าจีนก็มีเรื่องในหนังสือพระราชพงศาวดาร ตอนรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิว่า เมื่อราว พ.ศ. ๑๐๘๘ ดำรัสสั่ง “ให้ตั้งบ้านท่าจีนเป็นเมืองสาครบุรี” (ซึ่งมาเปลี่ยนชื่อในภายหลังว่าเมืองสมุทรสาคร) ความส่อให้เห็นชัดว่าคงมีหมู่บ้านพวกจีนหาปลาทะเลตั้งอยู่ที่ใกล้ปากน้ำเช่นเดียวกันกับทุกวันนี้ จึงเรียกตำบลนั้นว่าบ้านท่าจีน เมื่อตั้งเมืองแล้วก็เลยเรียกว่า “ปากน้ำท่าจีน” และเลยเรียกเมืองสาครบุรีว่าเมืองท่าจีนด้วย”

ในสมัยอยุธยารัชสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ตั้งบ้านท่าจีนเป็นเมืองสาครบุรี ซึ่งเป็นเมืองใหญ่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำและเป็นเมืองท่าการค้าขาย ต่อมาสมัยรัตนโกสินทร์รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ เปลี่ยนชื่อจากสาครบุรีเป็นสมุทรสาคร แสดงให้เห็นว่าบ้านท่าจีนเป็นชุมชนที่มีความสำคัญมาตั้งแต่สมัยอยุธยา และเป็นศูนย์กลางการขนถ่ายสินค้าไปยังพื้นที่อื่น ๆ เนื่องจากตั้งอยู่บริเวณปากคลองสุนัขหอน (คลองที่ขุดเชื่อมระหว่างแม่น้ำท่าจีนและแม่น้ำแม่กลอง) มีวัดใหญ่จอมปราสาทเป็นศูนย์กลางของชุมชน คำว่า “ท่าจีน” เป็นการรวมกันระหว่างคำว่า “ท่า” คือ ท่าน้ำสำหรับจุดจอดเรือขนถ่ายสินค้า และคำว่า “จีน” คือชาวจีนโพ้นทะเลที่เข้ามาอาศัยอยู่บริเวณท่าน้ำ และประกอบอาชีพขนถ่ายสินค้า และชื่อแม่น้ำท่าจีนสันนิษฐานว่ามาจากชื่อบ้านท่าจีน

๑ ▲

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดสมุทรสาคร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๕.

นฤพนธ์ ดั่งวงวิเศษ บรรณารักษ์. สาครบุรีจากวิถีชาวบ้านการเปลี่ยนผ่านวิถีชีวิตท้องถิ่นในลุ่มน้ำท่าจีน จังหวัดสมุทรสาคร. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน), ๒๕๖๑.

ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๖๕ .พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม). พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๗๕.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. สำนัสมเด็จ เล่ม ๑๔. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๐๕.

ที่มาของภาพ

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ

